

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

ПАХАРЕНКО АНАСТАСІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

УДК: 811.111'42:316.772.2-053.2(043.3)

**ДИТИНА ЯК АВТОРИТАРНА ДИСКУРСИВНА ОСОБИСТІСТЬ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
СОЛОЩУК Людмила Василівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри англійської філології.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПРИХОДЬКО Ганна Іллівна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри англійської філології;

кандидат філологічних наук, доцент
КОЗЛОВА Вікторія Вікторівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри германської філології.

Захист дисертації відбудеться 26 вересня 2020 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.27 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, ауд. 7-75).

Із дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розіслано 20 серпня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ірина МОРОЗОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена аналізу особливостей функціонування вербальних та невербальних компонентів комунікації у дитячому авторитарному дискурсі.

Гуртування сучасних філологічних досліджень навколо людського фактору в мові та власне комунікації людини (Н. Д. Арутюнова, А. Д. Белова, О. С. Кубрякова, А. П. Мартинюк, К. Ф. Сєдов, І. П. Сусов, І. С. Шевченко) породило напрями досліджень у межах комунікативно-дискурсивної парадигми, які зосереджуються на вивченні мовної особистості (Г. І. Богін, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, Ю. М. Караулов), дискурсивної особистості (Н. В. Петлюченко, С. М. Плотнікова, Л. М. Синельнікова, Л. В. Солощук), оперуванні особистістю різними кодовими системами – вербальною і невербальною (Дж. Бургун, Г. Ю. Крейдлін, В. О. Лабунська, А. Меграбян, І. І. Серякова, Л. В. Солощук), здійсненні дискурсивною особистістю ефективного комунікативного впливу (Р. Блакар, Н. Данбар, О. О. Селіванова, Й. А. Стернін, М. Шмід Маст), дослідженні комунікативних стратегій і тактик як засобів досягнення бажаної цілі спілкування (Л. Р. Безугла, О. С. Іссєрс, М. В. Котов, І. Є. Фролова), аналізі застосування мовних засобів для встановлення владно-підвладного типу стосунків між комунікантами (А. І. Барташева, Є. Л. Доценко, В. В. Зірка, В. Є. Чернявська).

До наукових розвідок сьогодення відноситься вивчення дитячого дискурсу. Цей феномен розглядають у контексті становлення дитячого мовлення (Л. С. Виготський, М. А. К. Голлідей, Т. О. Грідіна, Л. О. Данюшина, Н. І. Лепська, С. Н. Цейтлін, О. М. Шахнарович), формування різноманітних компетенцій дитини: комунікативної, жанрової, прагматичної, наративної (Т. ван дер Гест, В. В. Казаковська, Н. Г. Мальцева, А. Ніколополу, Е. Окс), дослідження дитячої мовної картини світу (І. П. Амзаракова, Н. В. Дуброва, Н. А. Лемяскіна, Т. К. Чаюк), вивчення мовлення дитини у різних типах дискурсу (А. А. Бігарі, Г. Г. Гусєва, О. Г. Зверєва, В. В. Козлова) та окремих вікових груп (М. Х. Гудвін, Е. Куратціс, О. Ю. Моїсеєнко), зосередження на невербальному аспекті спілкування дитини (Гв. Догерті-Снеддон, П. Г. Муй, Ш. Нілл).

При продукуванні авторитарного дискурсу враховують вікові особливості адресата та його закріпленість за певною зоною дискурсивного оточення (Л. В. Солощук). Наукові доробки авторитарного дискурсу дорослих базуються на підґрунті висвітлення авторитарності у психології (А. Адлер, Т. Адорно, Б. Альтемеєр, Дж. Дакітт, Е. Фромм) та лінгвістиці (Т. Н. Астафурова, Г. І. Барташева, П. Г. Крючкова, К. В. Піщикова, О. О. Пушкін, В. А. Ущина). У той самий час авторитарність дитини як

дискурсивної особистості на сьогодні ще потребує уваги науковців. Спираючись на мовлення батьків і дистанційованих партнерів, а також постійне випробування елементів авторитарного мовлення, дитина поступово формує свій дискурс, унікальними рисами якого є утілення авторитарності у дитячій примсі та рольовій грі.

Актуальність дисертаційного дослідження визначена антропоцентричним вектором спрямування сучасних лінгвістичних досліджень, у межах яких особливий інтерес простежується до вивчення типових рис взаємодії вербальних і невербальних комунікативних компонентів при конструюванні владних відносин у інтеракції мовців, дітей зокрема.

Зв'язок роботи з науковими темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Когнітивно-дискурсивні дослідження мови та перекладу» (номер державної реєстрації 0114U004320) та наукової теми кафедри англійської філології «Лінгвокогнітивні, функціонально-комунікативні та соціолінгвістичні аспекти дослідження англомовного дискурсу», затверджених Вченою радою факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № 3 від 27 лютого 2019 р.

Мета дисертаційного дослідження полягає у виявленні специфіки вербальної та невербальної організації англомовного авторитарного спілкування дитини як дискурсивної особистості у типових ситуаціях комунікативної взаємодії з урахуванням вікових та прагматичних характеристик адресата.

Поставлена мета передбачає послідовне вирішення таких **завдань**:

- обґрунтувати теоретико-методологічні основи дослідження англомовного дитячого авторитарного дискурсу;
- надати визначення дитячого авторитарного дискурсу;
- розкрити поняття авторитарної дискурсивної особистості дитини і схарактеризувати її основні комунікативні риси;
- визначити типові ситуації авторитарного спілкування дитини, що зумовлюють її мовленнєвий арсенал;
- проаналізувати вербальні, невербальні і надвербальні засоби організації англомовного авторитарного дискурсу дитини;
- визначити специфіку реалізації стратегій і тактик комунікації у дитячому авторитарному дискурсі.

Об'єктом дослідження є вербальні, невербальні і надвербальні компоненти англомовної комунікації, які дитина залучає для продукування власного авторитарного спілкування. **Предметом** дослідження є особливості взаємодії вербальних, невербальних і надвербальних компонентів англомовної

комунікації, які застосовуються дитиною у ході імплементації авторитарних стратегій і супутніх їм тактик з урахуванням фактору адресата.

У якості **гіпотези** дослідження висунуто припущення, що дитина як авторитарна дискурсивна особистість у процесі свого формування залучає до свого репертуару вербальні, невербальні і надвербальні комунікативні компоненти з метою здійснення авторитарного впливу на адресата, беручи до уваги його вік та закріпленість за певною зоною її дискурсивного оточення.

Матеріалом для дослідження слугували 1528 діалогічних дискурсивних фрагментів, які маніфестують утілення дитиною авторитарного спілкування. Діалогічні фрагменти було відібрано до корпусу емпіричного матеріалу методом суцільної вибірки із художніх творів англомовних авторів XX – початку XXI століть, а також скриптів англомовних художніх кінофільмів.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження англомовного дитячого авторитарного дискурсу становлять наукові праці, присвячені теорії дискурсу (Н. Д. Арутюнова, А. Д. Белова, Т. А. ван Дейк, М. Л. Макаров, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, В. О. Самохіна, К. Ф. Сєдов, І. Є. Фролова, І. С. Шевченко); зокрема аналізу владних відносин (Т. М. Астафурова, Г. І. Барташева, М. Карлберг, П. Г. Крючкова, О. О. Пушкін); теорії мовної / дискурсивної особистості (Н. В. Петлюченко, А. П. Романченко, Л. М. Синельнікова, Л. В. Солощук); теорії комунікації (В. С. Анохіна, Ф. С. Бацевич, Є. В. Ключев); теорії невербальної комунікації (Дж. К. Бургун, І. Н. Горелов, Д. МакНілл, І. І. Сєрякова, Л. В. Солощук); лінгвістичної прагматики (Л. Р. Безугла, О. С. Іссерс, Й. А. Стернін, І. П. Сусов).

Методи дослідження зумовлені його метою і завданнями. До них належать: *метод дискурс-аналізу* – для виявлення головних особливостей дитячого авторитарного дискурсу; *контекстуальний аналіз* – для простеження специфічних параметрів спілкування дитини як авторитарної дискурсивної особистості; *прагмасемантичний аналіз* – для визначення стратегій і тактик, які об'єктивують дитячу авторитарність; *метод інтеннт-аналізу* – для виявлення комунікативної інтенції авторитарного мовця при реалізації ним комунікативних стратегій і тактик; *метод структурно-семантичного аналізу* – для визначення основних структурно-семантичних особливостей авторитарних стратегій, які реалізує дитина; також застосовано елементи кількісних підрахунків та порівняльного аналізу для верифікації отриманих даних.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що у ньому вперше надано визначення дитячому авторитарному дискурсу; представлено результати лінгвістичного аналізу структурно-семантичних та лінгвопрагматичних особливостей комунікації дитини як авторитарної дискурсивної особистості; визначено і схарактеризовано особливості реалізації авторитарних стратегій маніпулювання, домінування та дискредитації

у реалізації авторитарності з адресатом-дитиною та стратегій самоствердження і домінування у реалізації авторитарності в інтеракції з адресатом-дорослим та їхніх тактик; виявлено специфіку взаємодії вербальних та невербальних комунікативних компонентів у дитячому авторитарному дискурсі при реалізації зазначених стратегій і тактик.

Наукову новизну отриманих результатів узагальнено у таких **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Дитячий авторитарний дискурс є мисленнєво-комунікативною діяльністю, обумовленою особливостями статусно-рольових характеристик дитини, яка демонструє домінування на різних семіотичних рівнях, встановлюючи владно-підвладні стосунки з адресатом і змушуючи його модифікувати власну поведінку.

2. Унікальними формами дитячої авторитарності є рольова гра як сфера відтворення дітьми елементів світу через приміряння на себе різноманітних ролей згідно з певним сценарієм та примха як експлікація дитиною вимоги виконання адресатом спонтанних, свавільних чи алогічних бажань.

3. Успішний авторитарний вплив призводить до підкорення адресата спілкування, а неуспішний – до здійснення дискурсивного супротиву з його сторони. За досягнутою перлокуцією виокремлено недостатній, достатній та надмірний типи супротиву. Недостатній супротив свідчить про слабку комунікативну позицію адресата і проявляється у малорезультативній аргументації, маркерах хезитації і підкорення; достатній призводить до зрівняння комунікативних статусів мовців за рахунок віддзеркалення вербального та невербального арсеналу авторитарної дитини та активної аргументації; для надмірного супротиву типовий зсув влади у бік адресата за рахунок більш іллокутивно ефективних за адресанта засобів впливу.

4. Авторитарність дитини реалізується у форматах «дитина – дитина» та «дитина – дорослий», за яких мовці розділені соціальною та статусною дистанцією, а структурно-семантичні та лінгвопрагматичні особливості спілкування залежать від віку та дискурсивного оточення дитини.

4.1. Сіблінги реалізують авторитарність з метою встановити стосунки субординації з молодшими і подолати статусну асиметрію зі старшими через номінації інтелектуальної переваги / перевірки розуміння, особові / присвійні займенники, засоби категоричності, лексеми з негативною конотацією, іронію, аргументацію, повтори, кооперативні / конфліктні контактні жести.

4.2. Авторитарний мовець встановлює контроль, реалізує наставництво, знецінює дитину-адресата з не ядерного оточення через образливі вокативи, прикметники негативної семантики, модальні засоби облігаторності, складні речення та конструкції умовного стану, одиниці зниженого регістру, маркери наставництва і самовихваляння, монологічний формат.

4.3. У взаємодії з батьками дитина втілює авторитарність в алогічному докорі, невдоволенні порушеною обіцянкою / бездіяльністю, відстоюванні своєї точки зору, порушенні принципів увічливості за рахунок дієслів на позначення бажання, опозиції займенників 1-ї і 2-ї особи, маркерів емоційності, табуйованої лексики, синтаксичних повторів, директивів, риторичних запитань, аргументації.

4.4. У спілкуванні з дистанційованим дорослим партнером дитина реалізує ситуативну авторитарність через прийоми іронії / сарказму, питальні конструкції, синтаксичний паралелізм, умовні речення причинно-наслідкового зв'язку, емпатичні оператори.

5. Комунікативний потенціал невербального паспорту авторитарної дитини проявляється у збільшенні ілюквативної сили повідомлення за рахунок невербальних компонентів комунікації, які сприяють створенню конфліктної / кооперативної спрямованості спілкування і виконують інформативну та прескриптивну функції.

6. Стратегічна організація дитячого авторитарного дискурсу представлена реалізацією позитивної або негативної авторитарності. Дитина імплементує позитивну авторитарність у спілкуванні з іншими дітьми у стратегії позитивного домінування шляхом тактик повчання, спонукання та прояву турботи через прескриптивні та спонукальні конструкції, маркери завіряння, пестливі вокативи, кооперативні контактні жести.

6.1. Негативна авторитарність реалізується у спілкуванні з дітьми у стратегіях маніпулювання, негативного домінування, дискредитації. Дитина маніпулює адресатом у тактиках апеляції до емоцій, створення образу винагорода, опосередкованого впливу через залучення третьої особи, удаваної доброзичливості. Їх реалізують директиви, прийоми перекладання відповідальності, емоційного шантажу, уникання прямої відповіді, перекручування інформації, конструкції причинно-наслідкового зв'язку, інклюзивні займенники, автономні невербальні компоненти.

6.2. Негативне домінування є активним або пасивним та імплементується у тактиках аргументації / погрози / наказу або ігнорування слів співрозмовника / демонстрації агресії / інтелектуальної переваги / відмови / звинувачення за рахунок референції до авторитету, ухиляння від відповіді, повчання, самовихваляння, директивів, засобів категоричності / негативності, інвективних вокативів.

6.3. Дитина дискредитує співрозмовника у тактиках образи, глузування, применшення чеснот адресата через лизоснижуючі номінації, інвективи, засоби мовної креативності, іронію та сарказм, конструкції умовного стану, модальні засоби вираження упевненості, директиви, порівняння.

6.4. В інтеракції з дорослими дитина імплементує негативну авторитарність у стратегіях самоствердження і домінування за рахунок тактик відстоювання та аргументації власної позиції, демонстрування здібностей та повноважень, незгоди, уникання прямої відповіді і тактик докору та вимоги через лексеми з негативною конотацією, маркери недовіри, прийоми зміни теми / ігнорування, риторичні запитання, генералізації, повтори слів дорослого, порушення максим увічливості, директиви, емоційні невербальні компоненти.

Теоретична значущість дисертаційної роботи зумовлюється тим, що визначення поняття дитячого авторитарного дискурсу та специфіки його структурно-семантичної та стратегіко-тактичної організації є внеском у теорію дискурсу та теорію комунікації. Представлення особливостей реалізації авторитарних стратегій шляхом опису варіативності взаємодії вербальних та невербальних комунікативних компонентів та взяття до уваги вікових і прагматичних факторів мовців сприяє збільшенню наукових здобутків у сфері лінгвопрагматики та соціолінгвістики, а також невербаліки, розширюючи існуючі уявлення про невербальний паспорт дискурсивної особистості і дитини як авторитарної дискурсивної особистості зокрема.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у тому, що отримані результати можуть бути використані в курсах з теоретичної граматики англійської мови (розділ «Прагматика», «Синтаксис»), теорії комунікації, загального мовознавства (розділ «Мова і суспільство»), у спеціальних курсах з теорії невербальної комунікації, соціолінгвістики, дискурс-аналізу, риторики, а також у написанні наукових досліджень студентів та аспірантів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на засіданнях кафедри англійської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2013–2020 рр.) і представлена на 12 наукових конференціях: IX Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2015); II Міжнародній науково-практичній конференції «Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти» (Київ, 2015); VI Міжнародному науковому форумі «Сучасна англістика: до 85-річчя кафедри англійської філології» (Харків, 2015); X Міжнародній науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2016); VII Міжнародному науковому форумі «Сучасна іноземна філологія: дослідницький потенціал» (Харків, 2016); X Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми германської філології та перекладу» (Чернівці, 2017); VIII Міжнародному науковому форумі «Сучасна германістика: наукові дискусії» (Харків, 2018); XV, XVI і XVII наукових конференціях з міжнародною участю «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (Харків, 2016, 2017, 2018); Міжнародній науково-професійній конференції

«Philology and Linguistics in the Digital Age FiLiDa» (Будапешт, Угорщина, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Philology in EU Countries and Ukraine at the Modern Stage» (Бая Маре, Румунія, 2018).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 15 публікаціях автора (загальний обсяг 6 авт. арк.), з них 6 одноосібних статей (5 статей надруковано у фахових наукових видання України, 1 – за кордоном) та у розділі зарубіжної колективної монографії (у співавторстві, де дисертанту належить здійснення практичної частини дослідження), а також у тезах доповідей на 8 наукових конференціях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку наукових джерел (386 позицій, з яких 116 – іноземними мовами), списку довідкової літератури (5 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу (65 позицій) та 5 додатків. Текст дисертації містить 2 рисунки. Загальний обсяг роботи – 260 сторінок (12,5 авт. арк.), з них основний текст – 178 сторінок (9,3 авт. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання, окреслено об'єкт та предмет, описано матеріал дослідження та методи його аналізу, з'ясовано наукову новизну, теоретичну значущість і практичну цінність дисертації, представлено дані про апробацію її результатів та публікації автора.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні передумови дослідження дитячого авторитарного дискурсу»** представлено теоретико-методологічні підвалини дослідження дитячого англомовного авторитарного дискурсу та його контекстно-ситуативні чинники; проаналізовано поняття авторитарності; схарактеризовано дитячу авторитарність та авторитарну дискурсивну особистість.

Дитячий дискурс є віддзеркаленням дискурсивної особистості дитини, яка знаходиться на етапі формування, вчиться використовувати і трактувати різні семіотичні коди, гнучко реагує на дискурсивне оточення, беручи до уваги лінгвістичні та нелінгвістичні аспекти комунікативного процесу (Л. В. Солощук).

Визначальними є вікові та прагматичні характеристики інтеракції дитини, оскільки спираючись на отриманий комунікативний досвід спілкування у сімейному колі, дитина втілює його на практиці із дистанційованими партнерами. Мовлення дорослих закладає фундамент для розвитку компетенцій дитини (Н. Г. Мальцева, К. Е. Сноу, С. Н. Цейтлін).

Дискурсивна особистість проявляється у різних типах комунікативної взаємодії, у реалізації владно-підвладних стосунків зокрема (Г. І. Барташева, П. Г. Крючкова, О. О. Пушкін). Дитячий авторитарний дискурс визначено як мисленнєво-комунікативну діяльність, зумовлену статусно-рольовими характеристиками дитини, яка демонструє домінування над співрозмовником на усіх рівнях мультисеміотичної взаємодії для встановлення владно-підвладного типу стосунків із ним.

Природа авторитарності динамічна і уможливорює рух горизонтальною та вертикальною осями (рис. 1), призводячи до зрівняння / відмінності статусів мовців або переведення стосунків у кооперативні / конфронтативні.

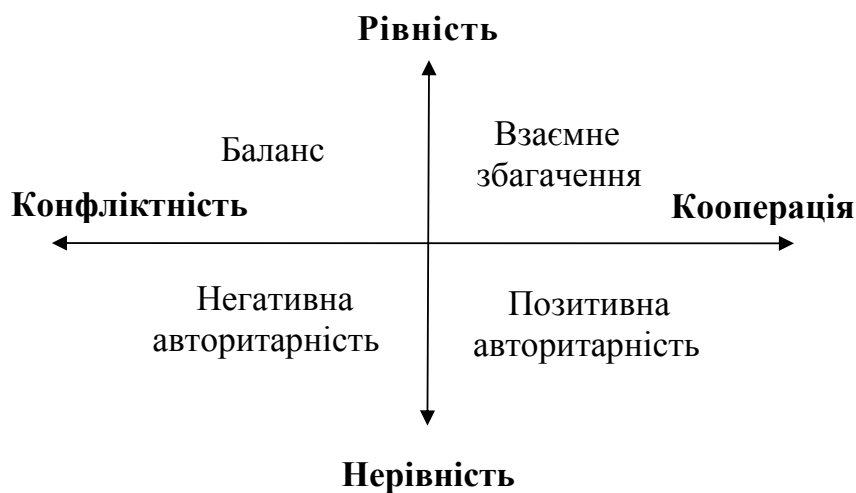

Рис. 1. Авторитарність у дитячому авторитарному дискурсі

Негативна авторитарність характеризується конфліктною спрямованістю та статусною асиметрією, що ратифікує право авторитарної дитини здійснювати вплив на адресата спілкування, підкорюючи його своїй волі.

Позитивна авторитарність характеризується налаштуванням на кооперативний вплив з метою коригування дій та поведінки неавторитарної особистості за наявної статусної асиметрії.

У разі переміщення неавторитарного адресата віссю вгору можливим є зрівняння статусів мовців, яке виливається у протистояння двох авторитарних особистостей або об'єднання їхніх зусиль для здійснення впливу на інших осіб. У ситуації руху горизонтальною віссю відбувається зсув з конфліктного налаштування на кооперативну взаємодію та навпаки.

Авторитарний вплив не є обов'язково успішним, однак завжди є результативним. Успішності досягають через підкорення адресата, а неуспішність спричинена супротивом зі сторони останнього. Виокремлено недостатній, достатній та надмірний види дискурсивного супротиву авторитарним діям адресанта.

Методологічне підгрунття дослідження зумовлене основними принциповими установками сучасної лінгвістики – експансіонізму, функціоналізму, експланаторності та антропоцентризму (О. С. Кубрякова). Проведення комплексного і когерентного дослідження відбувалося у **сім етапів**: на першому етапі на основі вивчення теоретичного матеріалу узагальнено підходи до розуміння дитячого дискурсу та дитячої дискурсивної особистості, схарактеризовано особливості конструювання дитиною владно-підвладних відносин; на другому сформовано корпус емпіричного матеріалу; на третьому за допомогою методу дискурс-аналізу окреслено авторитарний дискурс дорослих комунікантів та дитячий авторитарний дискурс; на четвертому етапі описано особливості вербальної та невербальної організації дитячого авторитарного дискурсу; на п'ятому висвітлено роль адресата у реалізації авторитарного спілкування та явище дискурсивного супротиву; шостий етап присвячено дослідженню стратегіко-тактичної організації авторитарності дитини у спілкуванні; на сьомому етапі за допомогою елементів кількісного аналізу верифіковано отримані дані.

У другому розділі «Структурно-семантичні та лінгвопрагматичні особливості дитячого авторитарного дискурсу» проаналізовано особливості варіативності та функціонування вербальних, невербальних та надвербальних комунікативних компонентів у дитячому авторитарному спілкуванні у форматах «дитина – дитина» та «дитина – дорослий».

Реалізація авторитарності до адресата-дитини визначається закріпленістю мовців за ядерною / не ядерною зоною дискурсивного оточення (Л. В. Солощук) один одного та їхніми віковими параметрами. Значущість вікового фактору авторитарної дитини (дошкільний, шкільний, підлітковий вік) проявляється у конфігураціях «дитина – молодший адресат», «дитина – одноліток», «дитина – старший адресат». Авторитарний сіблінг імплементує владне мовлення із метою встановлення субординативних стосунків із молодшим братом / сестрою або для подолання статусної вертикалі у стосунках зі старшим. Типовими є номінації інтелектуальної переваги / перевірки розуміння, засоби вираження категоричності, особові / присвійні займенники, лексеми із негативною конотацією, іронія, повтори, кооперативні / конфліктні контактні жести. Старший брат шантажує свою молодшу сестру Мей Белл, яка йому постійно дошкуляє своєю нав'язливою присутністю, і хоче змусити дівчинку піти:

“Now, I don't want to hear about you following me or squealing to Momma ever again, you hear?” “Why not?” “Cause if you do, I'm gonna tell Billy Jean Edwards you still wet the bed sometimes.” “You wouldn't!” “Boy, girl, you just better not try me.” He made her swear on the Bible never to tell and never to follow (Peterson, Bridge to Terabithia).

Хлопець акцентує нижчість сестри (*following me; squealing to Momma; wet the bed*), виставляючи у негативному світлі типові риси поведінки «як у малюків» та знижуючи її статус. Для підкріплення справленого враження брат вербалізує попередження-погрозу (*you just better not try me*) та змушує сестру урочисто клястися на Біблії.

З дітьми з не ядерного дискурсивного оточення авторитарний дошкільник долучає адресата до своїх занять, не дозволяє собою командувати; дитина шкільного віку встановлює домінування за допомогою будь-яких доступних їй вербальних та невербальних компонентів; у підлітковому віці мета – встановити / утримати контроль над адресатом чи знецінити його через інвективні вокативи, прикметники негативної семантики, одиниці зниженого регістру, маркери наставництва / самовихваляння, модальні засоби облігаторності, конструкції умовного стану, складні речення, монологічний формат.

Спілкування із дорослим відбувається в умовах асиметричності (А. А. Бігарі, В. В. Козлова). Реалізуючи авторитарність, дитина модифікує власну вербальну і невербальну поведінку з метою нівелювати статусну вертикаль.

У спілкуванні з батьками дошкільник реалізує авторитарність в алогічному докорі або примсі. У шкільному віці авторитарний вплив стає аргументованим та логічним; у підлітковому віці авторитарна дитина відстоює власну думку, нехтуючи принципами увічливості. Характерними є опозиції займенників 1-ї та 2-ї особи, маркери емоційності, предикати на позначення бажання, табуйована лексика, директиви, синтаксичні повтори, риторичні запитання. Оскар не може пробачити матері за те, що вона почала зустрічатися з іншим чоловіком після смерті батька:

*“You're obviously in love with him, so what I want to know is, why? What's so great about him?” “Oskar, did it ever occur to you that things might be more complicated than they seem?” “That occurs to me all the time.” “Ron is my friend.” “So then promise me you won't ever fall in love again.” “Oskar, Ron is going through a lot, too. We help each other. We're friends.” “Promise me you won't fall in love.” “Why would you ask me to promise that?” “Either promise me you'll never fall in love again, or I'm going to stop loving you.” “You're not being fair.” “I don't have to be fair! I'm your son!” (Safran, *Extremely Loud and Incredibly Close*).*

Оскільки аргументи хлопчика не мають достатньої переконливості для матері, то його крайньою мірою стає удавання до емоційного шантажу (*Either promise me ... or I'm going to stop loving you*). На репліку матері про несправедливість обвинувачення хлопчик категорично аргументує свою позицію (*I don't have to be fair! I'm your son!*).

Авторитарність до дорослих з не ядерного дискурсивного оточення є ситуативною. Її тригерами стають різниця у соціальному статусі мовців, стресові ситуації / емоційні потрясіння, у яких дитина втрачає контроль над собою. Характерними є емфатичні оператори, питальні конструкції, умовні речення причинно-наслідкового зв'язку, синтаксичний паралелізм, прийоми іронії / сарказму.

Мультисеміотичність впливу у дитячому авторитарному дискурсі проявляється у взаємодії вербальних комунікативних компонентів із невербальними. Останні складають невербальний паспорт (Л. В. Солощук) дитини і виявляють свій комунікативний потенціал у збільшенні іллокутивної сили висловлення. Невербальні комунікативні компоненти виконують інформативну та прескриптивну функції і сприяють створенню кооперативного / конфліктного вектору спрямування комунікації. Мелі необачно згадує померлого Руді. Різкий погляд Леонарда (*shoots Malee a look*) змушує її закрити тему. Невербальна поведінка дівчинки (*silences herself*) свідчить про те, що смисл повідомлення декодовано вірно:

We find Malee and Jacob, straddling their bikes a few feet away from the site <...> "If Rudy was alive, he'd be freaking out right now." Leonard shoots Malee a look. She silences herself (12 and Holding).

Реалізація авторитарності до дорослого адресата характеризується зниженням ролі невербальних компонентів. Дитина покладається на їхнє кластерне уживання для поліпшення перлокутивного ефекту. Типовими є просодичні невербальні компоненти гучного мовлення при реалізації докору, вимовляння спокійним холодним тоном при актуалізації погрози, проксемічні компоненти елативного руху для виходу зі спільного комунікативного простору з дорослим.

Набуваючи знакових функцій у авторитарному спілкуванні дитини, надвербальні комунікативні компоненти виконують інформативну функцію, повідомляючи про налаштованість адресанта на кооперацію / конфлікт, рівень влади та прагматичні чинники.

Третій розділ «Особливості стратегічної організації дитячого авторитарного дискурсу» присвячено розкриттю варіативності стратегіко-тактичної організації дитячого авторитарного дискурсу.

Виходячи із типу установки на кооперацію / конфлікт, проаналізовано стратегії імплементації позитивної та негативної авторитарності. Позитивна авторитарність характерна для діад «дитина – дитина» і реалізується у стратегії позитивного домінування, інструментами втілення якої є тактики повчання (52%), спонукання (18%), прояву турботи (30%).

Негативна авторитарність проявляється у діадах мовців незалежно від вікових та прагматичних факторів. У домінуванні над адресатом-дитиною

здійснення авторитарного впливу залежить від іллокуції адресанта: імпліцитної у стратегії маніпулювання, експліцитної у негативному домінуванні, наміру виставити співрозмовника у не вигідному світлі перед іншими – у дискредитації.

Авторитарна дитина маніпулює адресатом через тактики апеляції до емоцій (51%), створення образу винагороди (30%), опосередкованого впливу через залучення третьої особи (12%), удаваної доброзичливості (7%). Старша сестра зловила маленьку Рамону на гарячому – вона надкусила усі яблука в коморі. Рамона намагається маніпулювати сестрою, демонструючи удавану доброзичливість:

Seeing how angry Beezus was, she smiled and offered her an apple. “I want to share the apples,” she said sweetly. “Oh, no, you don’t,” said Beezus. “And don’t try to work that sharing business on me!” (Cleary, Beezus and Ramona).

Молодша сестра вдається до лексики із компонентом інклюзивності (*share the apples*) та маніпулювання елементами невербального паспорту мовця (*smiled; offered her an apple; said sweetly*). Однак, за умови більшої компетентності старшої сестри спроба маніпуляції із легкістю декодується (*And don’t try to work that sharing business on me!*).

Негативне домінування буває активним та пасивним. У першому випадку авторитарна дитина спонукає адресата до активної дії та виконання її вимог, у другому – демонструє власне домінуюче становище та більші повноваження. Активне домінування утілюють тактики аргументації (5,2%), погрози (8,9%), наказу (30%). Пасивне домінування складають тактики ігнорування слів співрозмовника (2,1%), демонстрації агресії (3,9%), демонстрації інтелектуальної переваги (28,7%), відмови (7,9%), звинувачення (13,3%).

Стратегію дискредитації авторитарна дитина утілює з метою публічного приниження адресата у тактиках образи (18%), глузування (59,4%), применшення чеснот мовця (18%). Типовими на вербальному рівні є ликознижуючі номінації та інвективи для паплюження образу адресата. Даллас знущується над однокласником через те, що він дуже погано грає у волейбол:

Before I can blink, he’s got one foot on my stomach. Just resting it there. “Nice serve, Gorgeous.” This is classic bully crap. Dallas’s sneaker is resting on the soft spot right below my solar plexus. It hurts (Stead, Liar and Spy).

Принизливий кінесичний жест (*Dallas’s sneaker is resting on the soft spot right below my solar plexus*) розкриває істинність намірів хлопця і дискредитує Джорджа перед усією командою.

При здійсненні авторитарного впливу над дорослими комунікантами (13% зафіксованих ситуацій) з ядерної / не ядерної зон свого дискурсивного

оточення дитина намагається піднятися до рівня адресата та перевести стосунки у симетричні. Авторитарний адресант імплементує стратегії самоствердження і негативного домінування. До інструментарію стратегії самоствердження належать тактики відстоювання та аргументації власної позиції (20,7%), демонстрування здібностей та повноважень (21,1%), незгоди (8,9%), уникання прямої відповіді (3,3%).

Стратегію негативного домінування над дорослим адресатом утілюють тактики докору (36,6%) та вимоги (9,4%). Авторитарні діти часто дорікають батькам та дорослим дистанційованим партнерам за безтактовність по відношенню до них чи невиконану обіцянку та вимагають від них виконання певної бажаної дії.

ВИСНОВКИ

Дитячий авторитарний дискурс є мисленнєво-комунікативною діяльністю з метою встановити владно-підвладні стосунки із адресатом, змусити його виконати бажану для авторитарного адресанта дію, модифікувати поведінку шляхом здійснення на нього авторитарного впливу. Останній завжди є результативним, але не обов'язково успішним. Його успішна реалізація призводить до підкорення адресата, неуспішна – до супротиву (недостатнього, достатнього, надмірного).

Авторитарна дитина встановлює ієрархічні стосунки з адресатом-однолітком та переводить комунікацію у горизонтальну площину із дорослим мовцем. Для сіблінга авторитарний вплив сприяє встановленню контролю, нівелюванню статусної асиметрії, наданню підтримки адресату через особові / присвійні займенники, лексеми із негативною конотацією, маркери перевірки розуміння / інтелектуальної переваги, засоби категоричності, аргументацію, іронію, повтори, кооперативні / конфліктні контактні жести.

Авторитарний адресант долучає дітей з не ядерного оточення до своїх занять, чинить супротив їх повчанню / наказам, контролює, знецінює або повчає через вокативи інвективного характеру, прикметники негативної семантики, одиниці самовихваляння і наставництва, знижений регістр, модальні засоби облігаторності, речення умовного стану, складні синтаксичні конструкції, монолог.

Авторитарний вплив на батьків втілюється в алогічному докорі, експлікації невдоволення через недотримання обіцянки / бездіяльність, захисті свого світобачення, ігноруванні принципів увічливості, переведенні стосунків у горизонтальний формат через предикати волевиявлення, бінарні опозиції займенників 1-ї та 2-ї особи, лексичні табу, маркери емоційності, синтаксичні повтори, директиви, аргументацію, риторичні запитання.

Із дорослим дистанційованим партнером дитина реалізує ситуативну авторитарність, спричинену емоційним потрясінням або ситуативними перевагами шляхом уживання іронії / сарказму, умовних речень причинно-наслідкового зв'язку, питальних конструкцій, синтаксичного паралелізму, емфатичних операторів.

Потенціал невербальних компонентів здійснювати ефективний авторитарний вплив полягає у збільшенні іллокутивної сили повідомлень. Взаємодіючи на мікро- / макрорівні дискурсивної взаємодії, невербальні компоненти сприяють створенню кооперативної / конфліктної спрямованості спілкування та виконують інформативну та прескриптивну функції.

Аналіз стратегічної організації дитячого авторитарного дискурсу здійснено з урахуванням типу установки – здійснити авторитарний вплив для зміни поведінки адресата, повчання, критики задля його блага (позитивна авторитарність) або контролювати адресата з метою підкреслити його слабкості, дискредитувати, продемонструвати власну зверхність (негативна авторитарність).

Дитина реалізує позитивну авторитарність по відношенню до однолітків у стратегії позитивного домінування, інструментар якої складають тактики повчання, спонукання, прояву турботи через прескриптивні конструкції, пестливі вокативи, маркери завіряння, кооперативні контактні жести.

При імплементації негативної авторитарності вплив здійснюється через стратегії маніпулювання, негативного домінування та дискредитації. Дитина маніпулює через тактики апеляції до емоцій адресата, створення образу винагорода, опосередкованого впливу через залучення третьої особи та удаваної доброзичливості. Тактики втілюються через інклюзивні займенники, директиви, конструкції причинно-наслідкового зв'язку, прийоми уникання прямої відповіді / перекручування інформації / перекладання відповідальності / емоційного шантажу.

Негативне домінування може бути активним або пасивним. Інструментами стратегії є тактики аргументації, погрози, наказу та ігнорування слів співрозмовника, демонстрації агресії, демонстрації інтелектуальної переваги, відмови, звинувачення, відповідно. Дитина реалізує їх через засоби вираження негативності, інвективні вокативи, директиви, ухиляння від відповіді, референції до авторитету, самовихваляння, повчання.

Дискредитація адресата здійснюється авторитарною дитиною за рахунок тактик образи, глузування та применшення чеснот мовця через інвективи, ликознижуючі номінації, засоби мовної креативності, насмішку, іронію та сарказм у питаннях, компліментах та лексемах удаваного

співчуття, модальні засоби упевненості, директиви, порівняння, конструкції умовного стану.

Авторитарність до дорослого є негативною. Вона імплементується у відстоюванні власної значущості та здійсненні впливу з метою змусити дорослого виконати небажану для нього дію. Інструментами утілення авторитарності слугують стратегії самоствердження та домінування. Першу реалізують тактики відстоювання та аргументації власної позиції, демонстрування здібностей та повноважень, незгоди та уникання прямої відповіді; другу – тактики докору і вимоги. Дитина досягає перлокутивного ефекту через маркери недовіри, лексеми негативної конотації, директиви, прийоми ігнорування / зміни теми розмови, риторичні запитання, генералізації, повтори слів дорослого, порушення принципів увічливості, емоційні невербальні компоненти.

Здійснений аналіз відкриває перспективи, які полягають у зіставному аналізі структурно-семантичних та лінгвопрагматичних особливостей авторитарності дитини у моно- та гетерогендерному спілкуванні; проведенні зіставного дослідження реалізації впливу у дитячому авторитарному спілкуванні у синхронії та діахронії з урахуванням віку мовців; розбудові методики дослідження нестандартних змін у розвитку дискурсу авторитарної особистості.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Монографія

1. Soloshchuk L., **Pakharenko A.** Lexical, semantic and pragmatic characteristics of the manipulative strategy in the authoritarian English discourse of children. *Development of modern science: the experience of European countries and prospects for Ukraine: monograph*. 2019. P. 298–318. *(Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні практичної частини дослідження)*

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

2. **Пахаренко А. В.** Особливості реалізації стратегії дискредитації уангломовному дитячому авторитарному дискурсі. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2019. Вип. 13. С. 22–33.

3. **Пахаренко А. В.** Тактики супротиву владі в англомовному дитячому авторитарному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2017. Вип. 86. С. 64–72.

4. **Пахаренко А. В.** Вплив невербальних компонентів комунікації на реалізацію ситуативного домінування в англомовному дитячому авторитарному дискурсі. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2017. Вип. 2 (15). С. 105–109.

5. **Пахаренко А. В.** Лінгвістичні особливості прояву дитячої авторитарності і примхи: спільне та відмінне. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2016. Вип. 61. С. 111–114.

6. **Пахаренко А. В.** Вербалізація авторитарної поведінки дитини в англомовному побутовому діалогічному дискурсі. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: Філологічні науки. 2015. Вип. 138. С. 227–231.

Наукова праця в зарубіжному спеціалізованому виданні

7. **Пахаренко А. В.** Особливості реалізації дитячої авторитарності у контексті рольової гри. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. Vol. VI (46), Issue 159. P. 60–63.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. **Пахаренко А. В.** Вокатив як маркер англомовного дитячого авторитарного дискурсу // *Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage : International Scientific and Practical Conference Proceedings* (Бая Маре, Румунія, 21–22 груд. 2018). Baia Mare, 2018. С. 21–23.

9. **Пахаренко А. В.** Роль невербального компонента «посмішка» в англомовному дитячому авторитарному дискурсі // *Сучасна германістика: наукові дискусії : матеріали VIII міжнар. наук. форуму* (Харків, 23 жовт. 2018). Харків, 2018. С. 102–104.

10. **Пахаренко А. В.** Рольова гра як поле вербалізації дитячої авторитарності // *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : матеріали XVII наук. конф. з міжнар. участю* (Харків, 2 лют. 2018). Харків, 2018. С. 131–132.

11. **Пахаренко А. В.** Просодична складова англомовного дитячого авторитарного дискурсу // *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : матеріали XVI наук. конф. з міжнар. участю* (Харків, 3 лют. 2017). Харків, 2017. С. 97–98.

12. **Пахаренко А. В.** Семантичні і прагматичні особливості ситуації авторитарного домінування у спілкуванні між братами і сестрами // *Сучасна*

іноземна філологія: дослідницький потенціал: матеріали VII міжнар. наук. форуму (Харків, 23 лист. 2016). Харків, 2016. Ч. II. С. 47–49.

13. **Пахаренко А. В.** До поняття примхи як фактора мовленнєвого онтогенезу дитини // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: матеріали XV міжнар. наук. конф. (Харків, 5 лют. 2016). Харків, 2016. С. 145–146.

14. **Пахаренко А. В.** Дитяча авторитарність у ситуаціях соціальної нерівності // Сучасна англістика: до 85-річчя кафедри англійської філології: матеріали VI міжнар. наук. фор. (Харків, 23 вер. 2015). Харків, 2015. С. 110–112.

15. **Пахаренко А. В.** Комунікативне непорозуміння як відображення становлення авторитарної особистості // Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти: матеріали II-ї міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16 квіт. 2015). Київ, 2015. С. 39–40.

АНОТАЦІЯ

Пахаренко А. В. Дитина як авторитарна дискурсивна особистість (на матеріалі сучасної англійської мови). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України. – Харків, 2020.

Дисертацію присвячено аналізу функціонування вербальних, невербальних та надвербальних компонентів комунікації у дитячому авторитарному дискурсі. Авторитарна дитина здійснює вплив на адресата для встановлення владно-підвладних стосунків, беручи до уваги вікові та прагматичні характеристики адресата (дитина / дорослий; ядерна / не ядерна зона дискурсивного оточення) та реалізує позитивну / негативну авторитарність. Вона встановлює ієрархічні стосунки із однолітком і нівелює статусну вертикаль із дорослим. Позитивну авторитарність утілює стратегія позитивного домінування; негативну – маніпулювання, негативного домінування, дискредитації. Авторитарність із дорослим імплементується через стратегії негативного домінування та самоствердження. Успішність авторитарного впливу маніфестує підкорення адресата, неуспішність – дискурсивний супротив.

Ключові слова: авторитарна дискурсивна особистість, адресант, адресат, вербальний компонент комунікації, дитина, невербальний компонент комунікації, стратегія.

АННОТАЦИЯ

Пахаренко А. В. Ребёнок как авторитарная дискурсивная личность (на материале современного английского языка). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина Министерства образования и науки Украины. – Харьков, 2020.

Диссертация посвящена анализу вербальных, невербальных и надвербальных компонентов коммуникации в детском авторитарном дискурсе. Авторитарный ребёнок воздействует на адресата для установления властно-подвластных отношений, учитывая его возрастные и прагматические характеристики (ребёнок / взрослый; ядерная / не ядерная зона дискурсивного окружения) и реализует позитивную / негативную авторитарность. Он устанавливает иерархию с одноклассником и нивелирует статусную вертикаль со взрослым. Позитивную авторитарность воплощает стратегия позитивного доминирования; негативную – манипуляции, негативного доминирования, дискредитации; авторитарность со взрослым – стратегии негативного доминирования и самоутверждения.

Успешность авторитарного воздействия манифестирует подчинение адресата, неуспешность – дискурсивное сопротивление.

Ключевые слова: авторитарная дискурсивная личность, адресант, адресат, вербальный компонент коммуникации, невербальный компонент коммуникации, ребёнок, стратегия.

ABSTRACT

Pakharenko A. V. Child as an authoritarian discursive personality (based on the modern English language). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – V. N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2020.

This dissertation focuses on the study of the functioning of verbal, nonverbal, and superverbals communicative components in the English authoritarian discourse of children.

The paper regards the authoritarian discourse of children as communication conditioned by the status and role properties of the child who manifests dominance on various semiotic levels, thus establishing a power-subordinate relationship with the addressee, and compelling him to modify his behavior.

Child authoritarianness is implemented in the “child – child” and “child – adult” communicative models, in which there is a social distance between speakers,

and the structural, semantic, and linguo-pragmatic properties of communication depend on the age and discursive surroundings of the child.

Siblings implement authoritarianness to develop relations of subordination with a younger brother / sister, and to narrow the gap in status with an older one through the use of intellectual superiority markers and comprehension indicators, lexemes that carry a negative connotation, irony, argumentation, repetitions, personal / possessive pronouns, cooperation- or confrontation-oriented tactile gestures.

In the interaction with children from non-nuclear discursive surroundings, the authoritarian speaker establishes control, mentors or devalues the position of the addressee via pejorative vocatives, negative adjectives, modal verbs of obligation, complex syntactic constructions, conditional sentences, vulgar register vocabulary, discourse markers of lecturing and self-praise, monologue.

The child exerts an authoritarian influence over his parents in illogical reproaches and dissatisfaction with their breaking a word or inactions, in standing his ground, ignoring politeness principles through the 1st and 2nd person pronouns, lexical taboos, emotional markers, directives, rhetoric questions, argumentation.

The child implements contextual domination in the interaction with distanced adult interlocutors via irony / sarcasm, interrogative sentences, syntactic parallelism, conditional sentences, cause / effect discourse markers, emphatic operators.

The communicative potential of nonverbal components lies in increasing the illocutionary force of utterances. Nonverbal cues contribute to creating a cooperative or conflict-oriented interaction, and perform the informative and prescriptive functions.

The addressee's submission suggests a successful authoritarian influence, while refusal to bend to the will of the addresser signals the discursive resistance. An insufficient resistance may be caused by poor self-presentation and results in an ineffective argumentation, application of discourse markers denoting hesitation and submission. A sufficient resistance equals the communicative statuses of both speakers. The addressee imitates the verbal and nonverbal behavior of the authoritarian child and makes use of active argumentation. An excessive resistance indicates a shift in the communicative power of the dyad through the addressee's use of more productive means of influence.

The strategic organization of the authoritarian discourse of children is presented in implementing positive and negative authoritarianness. The former is exercised in the "child – child" communicative interaction in the positive dominance strategy via the tactics of tutoring, encouraging and expressing concern. The latter is objectivated in the manipulation, negative dominance and discrediting strategies with peers.

The authoritarian child exerts a manipulative influence through the tactics of appealing to the addressee's emotions, creating a reward image, exerting mediated

influence through a third person, showing pretend kindness. The strategy of negative dominance is further subdivided into active dominance (compelling the addressee to action so as to meet the addresser's demands), and passive dominance (emphasizing the authoritarian child's high status). The active dominance is implemented in the tactics of argumentation, threat, and order. The passive dominance is implemented in the tactics of aggression display, accusation, ignoring the addressee's words, and showing intellectual superiority. The authoritarian child discredits the addressee by applying the tactics of insult, mockery, and belittling the addressee's merits.

In the "child – adult" communication, the authoritarian addresser implements the strategies of self-assertion and negative dominance. The child asserts himself via defending his ideas, showing aptitudes and authority, disagreeing, and evading answering directly. Dominating an adult occurs in the tactics of reproach and demand.

The analysis of the authoritarian discourse of children presents new prospects for further research connected with comparing the structural, semantic and linguo-pragmatic arsenal in homogender and heterogender authoritarian communication; doing comparative research of the authoritarian influence in synchrony and diachrony with concern for the age of the authoritarian speaker and his non-authoritarian addressee; developing methods for analyzing non-standard changes in the shaping of an authoritarian discursive personality.

Key words: addressee, addresser, authoritarian discursive personality, child, nonverbal component of communication, strategy, verbal component of communication.

Підписано до друку 04.08.2020.
Формат 60 x 90/16. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Зам. 0408/2020/1. Ум. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Ціна договірна

Надруковано ФОП Сверделов М. О.
м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 24, корп. А, кв. 33.
Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО №971661 від 13.12.2005.